

FRAMTIDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen om stats- budgeten för 2014

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 september 2013 regeringens proposition om statsbudgeten för 2014 (RP 112/2013 rd) till finansutskottet för beredning.

På grundval av 38 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning har framtidsutskottet beslutat lämna utlåtande om budgetpropositionen till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- enhetsdirektör Pentti Pulkkinen, Finlands Akademi
- direktör Teija Lahti-Nuuttila, Teknologiska utvecklingscentralen
- expert Jari Konttinen, Finlands Näringsliv rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utskottet fokuserar i sitt utlåtande på

- Ekonomi och konkurrenskraft
- Vetenskap, forskning och innovationer
- Energi.

Sett ur denna aspekt är regeringens förslag till budget för 2014 inne på rätt spår, men tar inte steget fullt ut. Ytterst välkomna, viktiga åtgärder i budgeten är satsningarna på företagsfinansiering såsom ökade resurser till Finnvera för finansiering i hemlandet och finansiering av export samt Finnveras möjlighet att teckna obligationer i små och medelstora företag. Positivt om också inte kvantitativt tillräckligt är också att kapitalplaceringsmarknaden utvecklas genom ett tillväxtfinansieringsprogram som omfattar bl.a. rekapitalisering av Finlands Industriinves-

tering Ab med 30 miljoner euro för att inrätta en ny fond för tillväxtfonder (Fonden för tillväxtfonder II) samt Tekes satsning om 20 miljoner euro för utveckling av en kapitalplaceringsmarknad i inledningsskedet.

Arbets- och näringsministeriets energistöd är vid sidan av Tekes stöd viktigt för att påskynda utvecklingen, och det är positivt att det utökas i budgetpropositionen. En viktig ny åtgärd är också statsrådets principbeslut om att främja nya och hållbara miljö- och energilösningar vid offentlig upphandling. Viktiga satsningar på såväl forskningen som den nationella konkurrenskraften är också indexförhöjningen till universiteten samt tillägget om 10 miljoner euro för ett ICT-program och att forskningsinfrastrukturen har tilldelats en mer framträdande roll vid finansieringen av forskningen.

Ekonomi och konkurrenskraft

Finland och Europa lever i en tid av nolltillväxt. Finansministeriet beräknar att BNP-tillväxten blir upp till 0,5 procent negativ. Trots att nästa års utsikter är mer positiva kommer en eventuell tillväxt ändå att vara långsam både i Finland och i det övriga Europa. Störningarna i Förenta staternas ekonomi och beslutsfattande och den långsammare ekonomiska tillväxten i Asien är dessutom signaler som varnar för att nästa globala finanskris kan vara under uppsegling redan innan vi har ridit ut den föregående.

Problemen i Finlands ekonomi återspeglar den ogynnsamma ekonomiska utvecklingen i Europa samt den åtstramade konkurrensen i en allt mer multipolär världsekonomi. Men vår ekonomi och vår produktion tampas också med strukturella problem. Produktionsstrukturen genomgår en förändring som i grunden inte beror på ekonomi utan på omställningar i teknik, intäktsmodeller samt beteendekulturer och livsstilar. Vi behöver nya produkter som människor vill köpa. Den försvagade ekonomiska situationen gör det svårare att reagera på denna naturliga omställningsprocess.

Framtidsutskottet vill betona att en hållbar tillväxt kräver en djärvare politik som stöd för förnyelser i produktionsstrukturen. Dessutom måste vi kunna ta tag i nya möjligheter. Det kan främjas bland annat genom försök, pilotförsök, inhemska referensanläggningar, lindrigare tillståndspraxis, avreglering samt beskattning.

Traditionella banklån är ett osmidigt instrument särskilt för finansiering av kunskapsintensiva tillväxtföretag. Kompetens duger inte som säkerhet och att finansiera snabb tillväxt innebär ofta en risk som antingen medför att lån inte beviljas eller att lånevillkoren blir oskäligen. Därför måste tillväxtföretag tillförsäkras alternativa finansieringsformer.

Framtidsutskottet anser det särskilt viktigt att staten underlättar skapandet av en obligationsmarknad och andra instrument som underlättar placeringen av eget

kapital för finansieringen till små och medelstora företag i Finland och t.ex. genom skattetekniska metoder sänker tröskeln för de medelstora företagen för börssintroduktion på en s.k. multilateral marknadsplats för att det ska bli lättare att samla eget kapital.

Framtidsutskottet har dessutom redan i sitt tidigare utlåtande (FrUU 2/2012 rd - SRR 1/2012 rd) föreslagit att "riksdagen förutsätter att statsrådet utreder om det exempelvis går att genom lagstiftning, skatter, främjande av finländskt ägande och exempelvis osymmetriska modeller går att inverka så att risken vid investering i nystartade företag och tillväxtföretag minskar till en nivå där de stora ankarinvesteringarna kan investera ännu mer också i sådana företag." Åtgärden är fortfarande aktuell, anser framtidsutskottet.

Vetenskap, forskning och innovationer

På grund av den svåra ekonomiska situationen fortsätter den sjunkande trenden för offentlig forskning, utveckling och innovation (FUI). Utgiftsbesparingarna drabbar bl.a. bidrag beviljade av Tekes samt refinansiering för Teknologiska forskningscentralen VTT. Också finansieringen av Finlands Akademi påverkas av en engångsminskning på 17 miljoner euro.

Satsningarna på forskning och utveckling håller en relativt hög nivå i Finland. År 2012 är FUI-utgifternas andel av Finlands bruttonationalprodukt 3,65 procent (EK/Statistikcentralen). Satsningen är hög i ett internationellt perspektiv. Samtidigt är dock den offentliga sektorns satsning på incentiv för FUI-verksamhet inom företag i Finland en av de lägsta bland OECD-länderna. I Finland utgör den offentliga forsknings- och utvecklingsfinansieringen till företagen knappa 3 procent (2010) av företagens egna satsningar medan den i OECD-länderna uppgår till ca 7 procent (TEKES). Konflikten beror på att merparten av den offentliga finansieringen avdelas för forskning som inte eftersträvar vinster för näringslivet. Av den offentliga fi-

nansieringen om ca 2 miljarder euro eftersträvar endast ca 40 procent direkt nationalekonomiska vinster och framgång för näringslivet. I Finland är nivån på de offentliga forsknings- och utvecklingsincitamenten till företagen i proportion till bruttonationalprodukten endast en tredjedel jämfört med Förenta staterna, två tredjedelar jämfört med Sverige och hälften av nivån i EU. I avvikelse från de flesta av våra konkurrentländer har satsningarna dessutom sjunkit ytterligare under de senaste åren (TEKES).

Bild 1 finns bara i PDF-format.

Bild 1: Den offentliga finansieringen i förhållande till företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet. Källa: TEKES/OECD, Research and Development Database

Allt detta sammantaget kan försvaga Finlands förmåga att utnyttja den hållbara utvecklingens möjligheter. Eftersom inga avsevärda öknings- eller minskningar av medel är tänkbara i det strama ekonomiska läget, måste särskild vikt fästas vid att rikta in FUI-satsningen på innovationer och hållbar tillväxt inom tillväxtföretag och att förnya FUI-modellerna.

Statsrådet fattade den 5 september 2013 ett principbeslut om förnyelse av statens forskningsinstitutioner och forskningsfinansieringen. Enligt beslutet ska finansieringen inriktas på forskning som syftar till att finna lösningar på stora utmaningar i samhället. Ett annat mål är att stärka en kunskapsbaserad verksamhetspolitik och en strategisk helhetssyn samt att systematiskt utnyttja forskning, utvärdering, prognoser och utredningar i beslutsfattandet. Principbeslutet innehåller också strukturella förnyelser.

Framtidsutskottet tillstyrker reformen, men samtidigt måste det säkerställas att den upphandlade forskningsfinansieringen räcker till och att det finns tillräckliga resurser för att delta i EU:s forskningsprogram.

Att samla universitetens finansiering och verksamhet i större helheter samt att öka universitetens nationella och internationella samarbete är viktiga åtgärder för att utveckla vetenskap och forskning. Många

finländska institutioner och studieämnen är mycket små, och i sådana enheter är det mångfalt svårare att erbjuda kvalitetsutbildning och forskning på hög nivå än i stora enheter. I 2010 års universitetsreform ingick målet att universiteten ska fokusera på sina starka områden och att små enheter som varit utspridda ska samlas ihop med hjälp av samarbete. Samarbetet mellan universiteten bör påskyndas, anser framtidsutskottet. Ett gott exempel på utvecklingen av samarbetet är förslaget om ett universitet fokuserat på användning av trävirke i framtidsutskottets rapport *Kaikkea muuta puusta* (TuVJ 3/2013). Med hjälp av samarbete kan också landskapsuniversiteten utveckla en nationellt och internationellt betydande samlad kompetens inom sina starka områden. Dessutom krävs satsningar på att utnyttja och kommersialisera forskningsresultaten. I dagsläget utnyttjas en alltför liten del av forskningsresultaten.

På sikt behöver vi nya företag inom nya branscher samt företagsamma och visionära människor som kan utmana våra gamla sätt att tänka och producera varor och tjänster. Vi behöver djärva nyöppningar och radikala innovationer på systemnivå.

Energi

I den nationella energi- och klimatstrategin är målet för vår export av energiteknik 20 miljarder euro före utgången av 2020. År 2010 var exporten 6,6 miljarder euro. För att målet ska nås måste innovationskedjan i hela energibranschen fungera från basforskning till tillämpande produktutveckling inklusive produktlansering och spridning. Också tillståndsförfarandet bör stödja försök med och introduktion av nya lösningar. Det finns således en stark koppling mellan att nå de energipolitiska målen och att utnyttja de innovationspolitiska metoderna. Utvecklingen kan för snabbas genom försök och demonstrationer.

Med hänvisning till sitt tidigare energi- och klimatpolitiska utlåtande (FrUU 2/2013 rd) - SRR 2/2013 rd) betonar framtidsutskottet särskilt de globala möjligheterna för hållbar tillväxt i anknytning till bioenergi och biomaterial, smarta elnät, intelligenta transportsystem samt avfallshantering.

Utskottet anser att energibranschen samt i vidare bemärkelse smarta elnät ska utgöra innovationspolitikens spjutspets. Att vara föregångare inom energibranschen och i smarta elnät skapar en hållbar tillväxt och får omfattande återverkningar i näringslivet som helhet. Försök och innovationer inom energibranschen och de smarta elnäten måste främjas och regleringen måste minskas samtidigt som den politiska styrningen bör vara långsiktig.

I sitt energi- och klimatpolitiska utlåtande (FrUU 2/2013 rd - SRR 2/2013 rd) lyfte utskottet fram betydelsen av att kunskandet i anknytning till smart mätning kommersialiseras och exporten främjas. Finlands kluster för smart mätning beräknas ligga 2-4 år före det övriga Europa. Detta kunskande kan utnyttjas i fråga om både smarta elnät och intelligenta transportsystem och byggande. Att infrastrukturen och tjänsterna blir mer och mer automatiserade öppnar mångsidiga tillämpningsmöjligheter för kunskandet inom smart mätning, vilket i sin tur påverkar hållbarheten.

Som konkreta åtgärder vill utskottet föreslå följande åtgärder under innevarande regeringsperiod för att driva på decentraliserad mikroproduktion av förnybar energi:

1) decentraliserad mikroproduktion bereds tillträde till nätet genom lagstiftning och anvisningar,

2) storleksgränsen för anläggningar på vilka inmatningstariff tillämpas sänks till 50 eller 10 kilowatt,

3) i den lägsta klassen införs en nettodebitering som utgör ett adekvat incitament för konsumenter och konsumentsammanslutningar att öka andelen förnybar energi och optimera produktionen.

Dessutom föreslår framtidsutskottet att en ökad användning av elbilar och intelligenta transportsystem ska främjas under innevarande regeringsperiod genom följande åtgärder:

1) anskaffningen av eldrivna bilar ökas genom skattelättnader för viss tid,

2) staten och kommunerna skaffar elbilar för eget bruk,

3) kommunerna inleder försöksprojekt och beviljar tillfälliga lättnader när det gäller t.ex. parkering,

4) det inrättas nationella försöksområden för intelligenta transportsystem i stadsregionerna och utvecklingskorridorerna,

5) offentlig finansiering styrs till utveckling och kommersialisering av lösningar för intelligenta transportsystem,

6) konferensen ITS Europe 2014 utnyttjas som ett tillfälle att lyfta fram finländsk kompetens och

7) det sammanställs ett Team Finland för att främja exporten av intelligenta transportsystem.

Ställningstagande

Framtidsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 25 oktober 2013

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Päivi Lipponen /sd
vordf. Oras Tynkkynen /gröna
medl. Mikko Alatalo /cent (delvis)
Olli Immonen /saf
Harri Jaskari /saml (delvis)
Kalle Jokinen /saml
Mikael Jungner /sd
Markus Mustajärvi /vg

Jaana Pelkonen /saml (delvis)
Antti Rantakangas /cent
Leena Rauhala /kd
Juha Sipilä /cent
Stefan Wallin /sv (delvis)
Sinuhe Wallinheimo /saml
Pertti Virtanen /saf
Ville Vähämäki /saf.

Sekreterare var

tf. utskottsråd Olli Hietanen.